

Adunarea Generală

Distrib.: generală
27 iulie 2021

Originalul: limba engleză

Tradus și revizuit de IER
(<http://ier.gov.ro/>)

A șaptezeci și șasea sesiune

Punctul 75 litera (b) din ordinea de zi provizorie*

Promovarea și protecția drepturilor omului: aspecte legate de drepturile omului, inclusiv abordări alternative pentru îmbunătățirea exercitării efective a drepturilor omului și a libertăților fundamentale

Dreptul la hrană

Notă din partea Secretarului General

Secretarul General are onoarea de a transmite Adunării Generale raportul prezentat de Raportorul special privind dreptul la hrană, Michael Fakhri, în conformitate cu Rezoluția Adunării Generale [75/179](#).

* [A/76/150](#).

Raport intermediar al Raportorului special privind dreptul la hrană, Michael Fakhri

Rezumat

În raportul său, axat pe sistemele alimentare, Raportorul special privind dreptul la hrană observă că, deși Summitul privind sistemele alimentare din 2021 a ridicat discuții publice în ceea ce privește reforma sistemelor alimentare, nu s-a acordat suficientă atenție provocărilor structurale cu care se confruntă sistemele alimentare mondiale. Abordarea multipartită a summitului, dictată de sectorul privat, nu a acordat atenție incluziunii multilaterale și a condus la marginalizarea anumitor țări. Renunțând la practica anterioară, procesul summitului nu a oferit un spațiu autonom și semnificativ pentru participarea comunităților și a societății civile, cu riscul de a lăsa în urmă însăși populația critică pentru succesul summitului. În raport, Raportorul special avertizează împotriva creării unor noi forme de guvernare pornind de la rezultatele summitului și recomandă formularea unui set de întrebări pentru a evalua rezultatele prin intermediul unui cadru al drepturilor omului.

I. Introducere

1. La 16 octombrie 2019, Ziua Mondială a Alimentației, Secretarul General anunța că va convoca un summit privind sistemele alimentare în 2021.¹ Prea puțin știa Secretarul General că, la câteva luni după anunțul său, virusul SARS-CoV-2 va apărea și va lovi întreaga lume. Majoritatea guvernelor și a mediilor de afaceri nu au reacționat suficient de rapid, împingând oamenii din întreaga lume într-o criză a serviciilor de asistență.² Mai precis, unii lucrători și producători alimentari de bază au fost tratați ca fiind o cantitate neglijabilă și sunt forțați să lucreze în condiții care le pun în pericol sănătatea și viața.³

2. Raportorul special a urmărit evoluția pandemiei și criza alimentară ulterioară în cele două rapoarte anterioare.⁴ În prezentul raport, prezintă o evaluare a procesului Summitului privind sistemele alimentare până în prezent, chiar înainte de pre-summit, organizat la Roma între 26 și 28 iulie 2021. Summitul urmează să aibă loc la New York în septembrie 2021, dar nu a fost anunțată nici o dată finală.

3. Raportorul special deține o poziție unică în calitate de membru al echipei de integrare a Summitului privind sistemele alimentare și al Grupului consultativ al Comitetului pentru securitatea alimentară mondială. Grație întinderii mandatului său, a fost la curent și câteodată s-a aflat în centrul principalelor conversații și dezbateri din cadrul summitului și al celor din jurul acestuia. Raportorul special a solicitat, de asemenea, contribuții⁵ și a supravegheat echipa de integrare a summitului. Prezentul raport se bazează, așadar, pe o serie de consultări formale și informale cu statele membre, cu agențiile Organizației Națiunilor Unite, cu organizațiile societății civile, cu reprezentanții sectorului privat, cu cadrele universitare și cu alte părți interesate, precum și pe informațiile și rapoartele primite.

4. Deși Summitul privind sistemele alimentare s-a axat pe explorarea de soluții, nu a oferit o explicație coerentă a problemelor cu care se confruntă sistemele alimentare mondiale, și nici nu a abordat impactul pandemiei de coronavirus (COVID-19) asupra dreptului la hrană. Procesul summitului a omis propuneri care abordau două domenii fundamentale: puterea corporativă și politica comercială. Prezentul raport începe cu o explicație a modului și motivelor pentru care sistemele alimentare ale lumii subminează drepturile omului, exacerbează inegalitățile, amenință biodiversitatea și contribuie la schimbările climatice. În raportul său, Raportorul special se axează pe creșterea puterii corporative în sistemele alimentare și pe normele legale, instituțiile și deciziile care au permis extinderea fără precedent a puterii corporative. Pornind de la primul său raport adresat Adunării Generale,⁶ Raportorul special explică modul în care comerțul constituie un element-cheie al guvernancei alimentare mondiale și oferă orientări cu privire la modul în care concentrarea atenției asupra piețelor teritoriale poate pune în aplicare o agendă comercială a dreptului la hrană.

II. Știința și politica sistemelor alimentare

¹ A se vedea <https://news.un.org/en/story/2019/10/1049361>.

² A se vedea www.csm4cfs.org/wp-content/uploads/2020/10/NEW_Gender-COVID-19-and-Food-Systems-October-2020_compressed.pdf.

³ Grupul de lucru pentru guvernarea alimentară mondială al Mecanismului societății civile și al populațiilor indigene, *Voices from the Ground: from COVID-19 to Radical Transformation of our Food Systems* [Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO), octombrie 2020).

⁴ A/75/219; A/HRC/46/33.

⁵ A se vedea www.ohchr.org/EN/Issues/Food/Pages/cfi-food-systems.aspx.

⁶ A/75/219.

A. Pandemia de coronavirus și criza alimentară mondială

5. Deși au fost dezvoltate vaccinuri eficiente pentru COVID-19, distribuția vaccinurilor a fost administrată pe o bază discriminatorie, în principal în beneficiul țărilor bogate și al titularilor de drepturi de proprietate intelectuală.⁷ Astfel s-au creat modele de inegalitate între statele membre și în interiorul acestora.⁸

6. Actuala criză alimentară reprezintă o problemă internațională. A afectat nu doar disponibilitatea și accesibilitatea alimentelor, ci a avut, de asemenea, un impact asupra unei serii de alte drepturi, inclusiv asupra dreptului la muncă, dreptului la condiții echitabile și favorabile de muncă, dreptului la sănătate și dreptului la protecție socială. Lumea a rămas în urmă în ceea ce privește realizarea deplină a dreptului la hrană chiar înainte de actuala pandemie, și situația este acum și mai gravă. În cazul în care statisticile oferă vreo orientare, numărul persoanelor care nu au avut acces la o alimentație adecvată a crescut în 2020 cu 320 de milioane ajungând până la 2,4 miliarde – aproape o treime din populația lumii. Creșterea este echivalentă cu cea din ultimii cinci ani coroborați. Aproximativ 720-811 milioane de persoane s-au confruntat cu foametea în 2020, o creștere anuală de 70-161 milioane. Aproximativ 660 de milioane de persoane ar putea încă să se confrunte cu foametea în 2030, parțial din cauza efectelor de durată ale pandemiei asupra securității alimentare, în special din cauza lipsei accesului la o alimentație adecvată.⁹ În prezent, 41 de milioane de persoane din 43 de țări sunt expuse riscului de foamete, față de 27 de milioane în 2019.¹⁰ În plus, distanțarea socială și restricțiile de circulație au slăbit lanțurile de aprovizionare; acest lucru a provocat, de asemenea, pierderi masive de locuri de muncă în sectorul formal și în cel informal ale economiei, limitând disponibilitatea alimentelor pentru majoritatea, dar în special pentru cele mai sărace gospodării. Se preconizează că șomajul la nivel mondial se va situa la 205 milioane de persoane în 2022, depășind în mare măsură nivelul din 2019, de 187 milioane.¹¹ După o creștere consecutivă de 12 luni, în mai 2020, prețurile alimentelor la nivel mondial au crescut la cel mai ridicat nivel din acest deceniu.¹²

7. Conflictele, variabilitatea climatică, extremele climatice, precum și încetinirile și recesiunile economice au adâncit inegalitățile existente în sistemele alimentare mondiale. Anumite grupuri, între care producătorii și lucrătorii din sectorul alimentar, femeile și copiii, au suportat povara efectelor pandemiei asupra drepturilor omului.

8. Majoritatea producătorilor de alimente din lume lucrează la scară mică, iar pandemia îi lovește puternic,¹³ întrucât accesul lor în teritoriu a fost limitat și accesul lor la piețe pentru a vinde alimente sau pentru a cumpăra provizii și echipamente a fost perturbat.¹⁴ Lucrătorii din sectoarele alimentar și agricol, chiar și înainte de

⁷ A se vedea

www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=27156&LangID=E.

⁸ A se vedea www.who.int/news/item/01-06-2021-new-50-billion-health-trade-and-finance-roadmap-to-end-the-pandemic-and-secure-a-global-recovery.

⁹ Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO), Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă (IFAD), Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF), Programul Alimentar Mondial (WFP) și Organizația Mondială a Sănătății (OMS), *The State of Food Security and Nutrition in the World 2021* (Roma, FAO, 2021).

¹⁰ A se vedea <https://news.un.org/en/story/2021/06/1094472>.

¹¹ Organizația Internațională a Muncii (OIM), *World Employment and Social Outlook Trends 2021* (Geneva, 2021), pag. 13.

¹² A se vedea www.fao.org/news/story/en/item/1403339/icode/.

¹³ A se vedea FAO, *The State of World Fisheries and Aquaculture 2020: Sustainability in Action* (FAO, Roma, 2020); Sarah K. Lowder, Marco V. Sánchez și Raffaele Bertini, „Which farms feed the world and has farmland become more concentrated?” *World Development*, vol. 142 (2021), 105455.

¹⁴ Grupul de lucru pentru guvernarea alimentară mondială, *Voices from the Ground* (a se vedea nota

COVID-19, s-au confruntat cu cea mai mare incidență a sărăciei în muncă și a insecurității alimentare; lipsa unui răspuns coordonat al guvernelor și al mediului de afaceri la pandemie a agravat situația globală.¹⁵

9. Este probabil ca femeile să fie primele care suferă din cauza foametei, ele purtând în același timp responsabilitatea hrănirii familiilor lor. Femeile reprezintă o proporție semnificativă a lucrătorilor din economia informală sau a micilor producători, care au fost afectați cel mai grav de repercusiunile economice ale COVID-19. În plus, femeile se confruntă adesea cu discriminări în ceea ce privește dreptul de proprietate asupra terenurilor și animalelor și în ceea ce privește remunerarea. Munca de îngrijire a femeilor, remunerată și neremunerată, a crescut dramatic ca nivel în ultimele luni, din cauza bolii și a închiderii școlilor.¹⁶

10. În ultimul an al pandemiei, munca copiilor din multe țări ale lumii a crescut la 160 de milioane, aceasta fiind prima creștere din ultimii 20 de ani. Îngrijorarea este aceea că alte câteva milioane de persoane vor fi împinse în curând să muncească. Cea mai mare parte a muncii copiilor este concentrată în sectorul agricol, care reprezintă 70% din totalul de la nivel mondial.¹⁷ Încălcarea drepturilor copiilor provine din faptul că familiile sunt atât de sărace încât sunt forțate să își pună copiii la muncă sau să le ofere un regim alimentar necorespunzător care conduce la retard de creștere sau obezitate. Persoanele sunt sărace pentru că propriile lor drepturi sunt încălcate: condițiile de muncă sunt în detrimentul sănătății și siguranței, persoanele sunt plătite sub nivelul venitului de subzistență și nu dispun de o protecție socială suficientă. Cu alte cuvinte, drepturile copiilor sunt tot mai mult încălcate întrucât sistemul subiacent este nedrept pentru toți lucrătorii. Dacă se realizează dreptul copiilor la hrană prin asigurarea de mese universale gratuite în școli pe tot parcursul anului, acest fapt nu abordează cauza principală a muncii copiilor și nu realizează drepturile omului ale familiilor lor. Cu toate acestea, îi face cel puțin pe copii, familiile lor și comunitățile lor mai puternici.

B. Sistemele alimentare, schimbările climatice și biodiversitatea: problema intensificării industriale

11. Cauza subiacentă a virusului COVID-19 este încă investigată. Cu toate acestea, se știe că răspândirea agenților patogeni (în special a bolilor zoonotice) este exacerbată de poluare, distrugerile ecologice, defrișări și eliminarea barierelor ecologice protectoare.¹⁸ Aproximativ 1 milion de specii de animale și plante sunt acum amenințate cu dispariția, multe în intervalul câtorva decenii.¹⁹ De asemenea, sistemele alimentare emit aproximativ o treime din emisiile de gaze cu efect de seră

de subsol 3).

¹⁵ OIM, „COVID-19 and the impact on agriculture and food security”, notă de informare sectorială a OIM (17 aprilie 2020).

¹⁶ A se vedea <https://oxfamlibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621023/mb-the-hunger-virus-090720-en.pdf>.

¹⁷ A se vedea OIM și UNICEF, „Child Labour: Global estimates 2020, trends and the road forward” (New York, 2021).

¹⁸ A se vedea Convenția privind diversitatea biologică, Programul Organizației Națiunilor Unite pentru Mediu și OMS, *Connecting Global Priorities: Biodiversity and Human Health: A State of Knowledge Review* (Geneva, 2015).

¹⁹ Eduardo Brondizio, Sandra Diaz și Josef Settele, *Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services* (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, 2019); J. Bélanger și D. Pilling (ed.), *The State of the World's Biodiversity for Food and Agriculture* (Roma, Comisia de resurse genetice pentru alimentație și agricultură a FAO, 2019).

ale lumii.²⁰ Ceea ce a provocat o mare parte din acest prejudiciu a fost agricultura industrială intensivă (și politicile alimentare orientate către export).²¹

12. Agricultura industrială intensivă se bazează pe sisteme agricole de mare putere, cu producție ridicată, dominate de ferme specializate la scară largă. Încă de la începutul adoptării Revoluției verzi de către guverne în anii '50, sistemele alimentare mondiale au fost tot mai mult concepute de-a lungul modelelor industriale, ideea fiind aceea că, dacă oamenii pot cumpăra mijloace de producție industriale – îngrășăminte sintetice, pesticide și mașini pe bază de carbon – pot produce o mare cantitate de hrană. Productivitatea nu a fost evaluată din punctul de vedere al sănătății umane și a mediului, ci exclusiv din punctul de vedere al producției de produse de bază și al creșterii economice.²² Paradigma productivității care a însoțit Revoluția verde a creat sisteme alimentare care au perturbat ciclurile carbonului, azotului și fosforului, deoarece solicită agricultorilor să depindă de mașini pe bază de combustibili fosili și de produse chimice, înlocuind vechile practici agricole regenerative și integrate. Intensificarea industrială a reprezentat o practică extractivă care a destabilizat fundațiile tuturor ecosistemelor, conducând la creșterea ratei globale de degradare și eroziune a solului și la pierderea biodiversității.²³

13. Cunoștințele științifice și tradiționale au oferit detalii indispensabile asupra modului în care sunt legate crizele de biodiversitate și crizele climatice, însă parlamentarii și factorii de decizie politică nu au reacționat încă în mod adecvat. Consensul aflat în creștere rapidă este acela că nu ne mai putem baza pe paradigme care acordă prioritate creșterii economice și indicatorilor economici standard.²⁴ În ciuda creșterii cu 300% a producției de alimente la nivel mondial încă de la jumătatea anilor '60, malnutriția reprezintă un factor major care contribuie la reducerea speranței de viață.²⁵ Chiar și din punct de vedere strict economic, ceea ce am învățat de la criza alimentară 2007-2008 a fost că prețurile alimentelor sunt simultan prea mici pentru producători și prea mari pentru consumatori, și predispuși la fluctuații.

14. A înțelege alimentele ca fiind parte a unui sistem ar putea ajuta la o mai bună înțelegere a modului în care lucrurile merg în direcția greșită. A fost realizată o analiză a sistemelor alimentare pentru a examina modul în care producția, prelucrarea, transportul și consumul de alimente sunt legate și sunt esențiale pentru toate aspectele vieții. În mare parte, analiza sistemelor alimentare a oferit un instantaneu al modului în care funcționează lucrurile. Analiza poate oferi, de asemenea, o cale de a urmări modul în care majoritatea sistemelor alimentare din lume reproduc inegalitățile și consolidează puterea economică și politică.

15. Abia recent cercetătorii au început să își dea seama de capacitatea oamenilor de a schimba sistemul pentru a-și ameliora bunăstarea individuală și socială.²⁶ Înțelegerea acestei capacități de acțiune reflectă dinamismul sistemelor alimentare și complexitatea modului în care se produc, se distribuie și se consumă alimentele. Capacitatea de acțiune este, de asemenea, esențială pentru o abordare bazată pe drepturile omului, întrucât drepturile omului încep să fie exercitate odată cu puterea

²⁰ A se vedea www.fao.org/news/story/en/item/1379373/icode/.

²¹ A se vedea Bélanger, *The State of the World's Biodiversity for Food and Agriculture* (Comisia de resurse genetice pentru alimentație și agricultură a FAO, 2019).

²² Nadia Lambek, „The UN Committee on World Food Security's Break from the Agricultural Productivity Trap”, *Transnational Legal Theory*, vol. 9, Nr. 3–4 (2018), pag. 415.

²³ A se vedea www.fao.org/about/meetings/soil-erosion-symposium/key-messages/en/.

²⁴ A se vedea Brondizio, *Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services*.

²⁵ A se vedea www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2021-07-12/statement-the-secretary-general-the-food-systems-summit.

²⁶ Grupul de experți la nivel înalt pentru securitate alimentară și nutriție, *Food Security and Nutrition: Building a Global Narrative towards 2030*, raport (Roma, Comitetul pentru securitatea alimentară mondială, 2020).

pe care oamenii o au deja. Acest fapt include dreptul persoanelor de a se organiza pentru a participa pe deplin la realizarea propriilor lor sisteme alimentare. Populațiile se mobilizează permanent pentru a lupta împotriva sistemelor alimentare inechitabile și pentru a-și afirma drepturile omului. La rândul lor, statele sunt obligate să respecte, să protejeze și să realizeze drepturile tuturor.²⁷ Prin urmare, se poate înțelege mai bine modul în care sunt reproiectate sistemele alimentare, ascultându-i pe oameni atunci când își afirmă drepturile, constatând atunci când drepturile omului sunt încălcate și observând modul în care sunt remediate aceste încălcări și când nu sunt ele remediate.

16. Agroecologia oferă un răspuns ferm crizei alimentare provocate de COVID-19 și disfuncționalităților pe termen lung ale sistemului alimentar. Reprezintă un mod de a produce alimente care asigură înflorirea comunităților și a ecosistemelor.²⁸ Agroecologia pornește de la aspectul dinamicilor de putere și privește această problemă din perspectiva accesului la cunoștințe, resurse și controlul sistemului alimentar ca fiind cauze fundamentale ale insecurității alimentare și malnutriției. Agroecologia este o disciplină științifică care include cunoștințe experimentale axate pe ecologia mediilor agricole. Aceasta s-a dovedit a conduce rapid la realizarea tangibilă a dreptului la hrană.²⁹ Principalul său obiectiv este de a imita cât mai mult posibil procesele ecologice și interacțiunile biologice.³⁰ Se bazează în mare măsură pe cunoștințele experimentale, descrise mai des drept cunoștințe tradiționale. Noile cercetări sugerează că, dacă productivitatea este calculată prin raportare la hectar și nu pentru o singură cultură, și prin raportare la energie produsă versus energie consumată, agroecologia este adesea mai productivă decât tehnicile industriale intensive.³¹

III. Economia politică a sistemelor alimentare, dreptul și puterea corporativă

17. Agricultură industrializată și producția de alimente au reprezentat un teren fertil pentru agenții patogeni. Fabricile de ambalare a cărnii din toată lumea au încurajat pandemia, răspândind virusul în comunitățile învecinate din cauza condițiilor de lucru precare și a abuzurilor asupra mediului.³² Tratând alimentele ca pe o marfă, agricultura industrializată a necesitat o mai mare omogenizare biologică. Acest lucru se produce din cauza faptului că reducerea diversității genetice accelerează creșterea, recoltarea sau sacrificarea și transportul. Reprezintă o formă de monocultură care sporește productivitatea prin simplificarea naturii, dar creează și condiții ecologice care favorizează apariția bolilor. Acordând prioritate eficienței, agricultura industrială generează o cerere constantă de noi teritorii și de ferme de tip monocultură la scară

²⁷ Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 12 (1999) privind dreptul la o alimentație adecvată.

²⁸ A se vedea www.fao.org/3/cb1000en/cb1000en.pdf; Grupul de lucru pentru guvernarea alimentară mondială, *Voices from the Ground* (a se vedea nota de subsol 3); www.fao.org/3/cb3114en/cb3114en.pdf.

²⁹ A se vedea A/HRC/16/49.

³⁰ A se vedea Miguel A. Altieri, „Agroecology: the science of natural resource management for poor farmers in marginal environments”, *Agriculture, Ecosystems and Environment*, vol. 93, Nr. 1–3 (Decembrie 2002).

³¹ Grupul de experți la nivel înalt pentru securitate alimentară și nutriție, *Agroecological and other Innovative Approaches for Sustainable Agriculture and Food Systems that Enhance Food Security and Nutrition*, raport (Roma, Comitetul pentru securitatea alimentară mondială, 2019); Rachel Bezner Kerr și alții, „Can agroecology improve food security and nutrition? A review”, *Global Food Security*, vol. 29 (Iunie 2021), 100540. A se vedea, de asemenea, Vincent Ricciardi și alții, „Higher yields and more biodiversity on smaller farms”, *Nature Sustainability* (2021).

³² A se vedea Thin Lei Win, „«Elbow to elbow:» are working conditions in the global meat industry fostering pandemics?”, Thomson Reuters Foundation, 12 iunie 2020.

largă care poluează terenul, aerul, apa și nu țin seama de viața animalelor. De asemenea, îi încurajează pe angajatori să acorde prioritate profiturilor față de drepturile lucrătorilor și să trateze oamenii ca pe elemente de înlocuit.³³

18. Intensificarea industrială a fost concepută, de asemenea, astfel încât să îi facă pe fermieri dependenți de produsele costisitoare oferite de companiile agrochimice. Patru companii agrochimice controlează 60% din piața de semințe mondială și 75% din piața de pesticide mondială.³⁴ O asemenea concentrare a pieței înseamnă că un număr mic de companii va controla în mod incorect prețul semințelor. Orice creștere a prețului semințelor va spori costul agriculturii, ceea ce va îngreuna obținerea profiturilor de către fermieri. Un cost de intrare mai mare îngreunează accesul micilor fermieri la semințe. Companiile de semințe „Big Four” produc, de asemenea, majoritatea produselor agrochimice asociate semințelor modificate genetic. Aceste produse agrochimice reduc biodiversitatea, ceea ce scade reziliența agriculturii, făcând ca fermele să fie mai vulnerabile la șocurile legate de schimbările climatice.³⁵ Legislația constituie o parte integrantă a acestui proces. Micii fermieri sunt încurajați să practice „agricultura contractuală” ca modalitate de a accesa piețele mondiale și de a beneficia de un lanț de aprovizionare mai favorabil incluziunii. Cu toate acestea, contractele aduc de regulă beneficii cumpărătorilor medii din lanțul de aprovizionare și cumpărătorului final corporativ, lăsându-i pe agricultori și pe lucrători în situația de a avea rezultate inconsecvente și adesea dăunătoare, sporind inegalitatea și pierderea de bunuri.³⁶

19. Această concentrare ridicată a puterii corporative permite unui grup relativ mic de persoane să modeleze piețele și inovarea într-un mod care servește obiectivului final al maximizării profitului acționarilor, nu al asigurării binelui public.³⁷ Societatea civilă a fost profund îngrijorată de faptul că și corporațiile se folosesc de puterea lor pentru a câștiga mai multă influență în guvernarea mondială.³⁸

20. Cu toate acestea, problema fundamentală este aceea că persoanele se folosesc de corporații pentru a se asigura că nu vor fi considerate responsabile pentru comiterea de abuzuri la adresa drepturilor omului. După cum se explică mai jos, acesta este chiar scopul formulei corporative. Statele trebuie, cel puțin, să protejeze drepturile omului de puterea corporativă și să se asigure că populația are acces la o cale de atac eficientă, iar corporațiile trebuie, cel puțin, să respecte drepturile omului.³⁹ Acest lucru ar putea limita puterea corporativă și ar putea reorganiza operațiunile și comportamentul companiilor. Cu toate acestea, pentru a asigura deplina realizare a drepturilor omului, validitatea formulei corporative în sine trebuie pusă sub semnul întrebării.

³³ A se vedea Robert Knox și Ntina Tzouvala, „International law of State responsibility and COVID-19: An Ideology critique”, *Australian Yearbook of International Law*, vol. 39 (2021, în curs de apariție).

³⁴ A se vedea Grupul de experți la nivel înalt pentru securitate alimentară și nutriție, „Too big to feed: exploring the impacts of mega-mergers, consolidation and concentration of power in the agri-food sector” (octombrie 2017).

³⁵ A se vedea Jennifer Clapp și Joseph Purugganan, „Contextualizing corporate control in the agrifood and extractive sectors”, *Globalizations*, vol. 17, Nr. 7 (2020).

³⁶ A se vedea Lorenzo Cotula, Emma Blackmore și Thierry Berger, *Contracts in Commercial Agriculture: Enhancing Rural Producer Agency* (Londra, Institutul Internațional pentru Mediu și Dezvoltare, 2021).

³⁷ A se vedea Jennifer Clapp, „The problem with growing corporate concentration and power in the global food system”, *Nature Food*, vol. 2 (2021).

³⁸ A se vedea www.fao.org/director-general/speeches/detail/en/c/1333865/; <https://pan-international.org/release/global-outrage-at-fao-plans-to-partner-with-pesticide-industry/>.

³⁹ A se vedea Principiile directoare privind afacerile și drepturile omului: de punere în aplicare a Cadrelui „Protecție, respectare și măsuri reparatorii” al Organizației Națiunilor Unite.

21. Funcția unei corporații este de a permite unor persoane fizice – acționari – să își asocieze resursele pentru a realiza ceva sau pentru a furniza un serviciu. Oamenii se pot organiza colectiv în diferite moduri prin parteneriate, cooperative, organisme publice sau entități controlate de angajați. Acestea fiind spuse, o corporație își organizează resursele într-un anumit mod: de a reduce riscul unui investitor individual prin limitarea răspunderii acționarilor pentru faptele ilicite ale corporației. Dreptul societăților comerciale și guvernarea transformă corporațiile în persoane juridice cu un număr excesiv de drepturi și foarte puține obligații coercitive. Prin urmare, persoanele fizice au posibilitatea de a profita de toate avantajele și de a nu fi considerate responsabile pentru prejudicii sociale generate de corporația producătoare de profit. Trecând la un alt nivel, modul în care instituțiile corporative își limitează răspunderea este prin crearea de filiale.⁴⁰

22. Aceasta este o chestiune atât de drept național, cât și de drept internațional. Din anii '50 și mai ales din anii '70, dreptul internațional al investițiilor a adus beneficii considerabile corporațiilor transnaționale. În cursul Conferinței Mondiale Alimentație din 1974, unii delegați naționali și-au exprimat temerile cu privire la faptul că corporațiile multinaționale au prea multă putere în calitate de cumpărători ai produselor țărilor în curs de dezvoltare și vânzători de resurse necesare, la fel ca și în cursul principalelor dezbateri organizate în privința summitului din 2021.⁴¹

23. Tratatul de investiții conferă corporațiilor transnaționale drepturi mai puternice decât drepturile funciare și drepturile omului ale comunităților locale, fără a include nici o obligație corporativă. Forma corporativă combinată cu reglementarea internațională a litigiilor dintre investitori și stat care însoțește tratatele permite, de asemenea, investitorilor să eludeze răspunderea internă pe care o au în statul gazdă. Această situație a exonerat corporațiile de la respectarea legilor locale privind munca și mediul, fapt care a dus la sporirea numărului de abuzuri la adresa drepturilor omului în cadrul lanțurilor globale de aprovizionare.⁴² În temeiul tratatelor privind investițiile, corporațiile străine pot înainta plângeri împotriva guvernelor, fără a epuiza căile de atac interne, bazându-se pe normele tratatului în ceea ce privește protecția proprietății străine, care depășesc adesea normele naționale. Cu toate acestea, populațiile locale și guvernele nu au dreptul de a trage la răspundere societăți străine (sau orice investitor străin) și de a ridica pretenții în temeiul acestor tratate.

24. Problema care se pune astăzi, astfel cum a fost discutată în Grupul de lucru III (Reforma reglementării litigiilor dintre investitori și stat) al Comisiei Organizației Națiunilor Unite pentru Dreptul Comercial Internațional (UNCITRAL), este reprezentată de modul în care ar trebui restructurat regimul investițiilor. Între timp, există, de asemenea, o dezbateră populară asupra faptului că dreptul internațional și guvernele naționale trebuie să protejeze în primul rând în mod activ drepturile de proprietate străine.⁴³

25. Societățile sunt protejate și mai mult în lanțurile globale de aprovizionare deoarece își pot limita propria răspundere față de abuzurile la adresa drepturilor omului prin contracte cu furnizorii.⁴⁴ Societățile care cumpără bunuri pot susține că

⁴⁰ Ca o excepție unică de la aceasta, a se vedea *Milieudéfensie și alții împotriva Royal Dutch Shell PLC*. Disponibilă la:

<https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBDHA:2021:5339>.

⁴¹ E/CONF.65/20, p. 36.

⁴² A se vedea Nicolás M Perrone și David Schneiderman, „International economic law’s wreckage: depoliticization, inequality, precarity”, în *Research Handbook on Critical Legal Theory*, Emiliós Christodoulidis, Ruth Dukes și Marco Goldoni, ed. (Edward Elgar Publishing, 2019), pag. 446 – 472.

⁴³ A se vedea Jean Ho și Mavluda Sattorova, ed., *Investors’ International Law* (Oxford, Regatul Unit, Hart, 2021).

⁴⁴ Rachel Chambers și Anil Yilmaz Vastardis, „Human rights disclosure and due diligence laws: the

nu sunt responsabile pentru acțiunile celor cu care nu au un contract direct și sunt în afara lanțului de aprovizionare. De asemenea, societățile sunt protejate deoarece, atunci când două părți încheie un contract, părțile terțe care sunt direct prejudiciate de contract nu dispun, în esență, de nicio cale de atac.⁴⁵ Această situație este problematică, deoarece corporațiile nu ar trebui să poată evita să fie considerate răspunzătoare pentru încălcarea drepturilor omului de către cineva doar din cauza dreptului contractual – nimeni nu se poate sustrage de la obligațiile pe care le are în materie de drepturile omului.

26. În concluzie, lumea a fost dominată de corporațiile din sistemele alimentare care își folosesc bogăția pentru a genera mai multă bogăție, în loc să folosească viața pentru a genera mai multă viață. Concentrarea puterii prin intermediul corporațiilor la scară mondială este simptomatică pentru un sistem economic politic subiacent definit de inegalitate. Cei mai bogați 1% oameni din lume emit mai mult carbon decât cei mai săraci 50%.⁴⁶ Cei mai bogați oameni din lume au profitat, de asemenea, de pe urma pandemiei, averea miliardarilor crescând cu 1,9 trilioane \$ în 2020, în timp ce șomajul la nivel mondial a explodat.⁴⁷ Problemele sistemului alimentar mondial rezultă din faptul că fundamentele juridice care creează o piață – contractele și proprietatea – permit investitorilor să se folosească de corporații pentru a obține beneficii financiare și cu încălcarea drepturilor omului.

IV. Cronologia și evaluarea Summitului privind sistemele alimentare

A. Structura și procesul Summitului privind sistemele alimentare

27. În multe privințe, procesul Summitului privind sistemele alimentare reflectă deficiențele care apar odată cu puterea pe care o au corporațiile din sistemele alimentare. Ideea unui summit privind alimentele a fost discutată inițial în mod oficial în cadrul unui forum politic la nivel înalt privind dezvoltarea durabilă între liderii celor trei agenții din cadrul Organizației Națiunilor Unite de la Roma – Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO), Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă (IFAD) și Programul Mondial pentru Alimentație (WFP) – din iulie 2019 pentru a aborda unele dintre principalele temeri legate de foamete, alimentația nesănătoasă și costurile acestora pentru societate.⁴⁸

28. În decembrie 2019, Secretarul General a numit-o pe Agnes Kalibata în funcția de trimis special pentru Summitul privind sistemele alimentare, susținută de un secretariat. Aceasta era președinte al Alianței pentru o revoluție verde în Africa,

role of regulatory oversight in ensuring corporate accountability”, *Chicago Journal of International Law*, vol. 21, Nr. 2 (2021), pag. 329; Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 24 (2017) privind obligațiile statelor în conformitate cu Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale în contextul activităților comerciale, pct. 42; Comitetul pentru drepturile copilului, Comentariul general nr. 16 (2013) privind obligațiile statului în ceea ce privește impactul sectorului de afaceri asupra drepturilor copilului, pct. 67.

⁴⁵ James T. Gathii, „Incorporating the third party beneficiary principle in natural resource contracts”, *Georgia Journal of International and Comparative Law*, vol. 43, Nr. 1 (2014), pag. 93.

⁴⁶ A se vedea <https://cdn.sei.org/wp-content/uploads/2020/09/research-report-carbon-inequality-era.pdf>.

⁴⁷ A se vedea www.forbes.com/sites/chasewithorn/2020/12/16/the-worlds-billionaires-have-gotten-19-trillion-richer-in-2020/?sh=493cc6947386.

⁴⁸ A se vedea www.un.org/en/food-systems-summit/about; <https://news.un.org/en/story/2019/10/1049361>.

formată în 2006 ca un parteneriat între Fundația Rockefeller și Fundația Bill și Melinda Gates.

29. Pistele de acțiune au dat dinamica pentru elaborarea politicilor.⁴⁹ Fiecare pistă de acțiune avea propriul său președinte, echipă de suport, agenție de ancorare din cadrul Națiunilor Unite, buget și agendă.⁵⁰ Președintele fiecărei piste de acțiune acționa în calitate personală, cu toții răspunzând în cele din urmă în fața trimisului special. Cu toate acestea, fiecare președinte beneficia cel puțin în natură de sprijinul unei organizații neguvernamentale, întrucât activitatea președinților Summitului privind sistemele alimentare era voluntară și cu normă întreagă.

30. Comitetul consultativ pentru Summitul privind sistemele alimentare a oferit secretariatului summitului orientări strategice și informații cu privire la dezvoltarea generală și punerea în aplicare a summitului. Acesta era prezidat de Secretarul General Adjunct și era format din aproximativ 30 de membri, constând din reprezentanți ai statelor membre, înalți funcționari din agențiile relevante ale Națiunilor Unite și alte organizații internaționale și experți individuali din diferite sectoare.

31. Grupul științific pentru Summitul privind sistemele alimentare era format din 29 de membri: 20 erau specialiști în științele naturii și 9 erau economiști (inclusiv președintele), mai puțin specialiști în științele sociale din alte discipline.

32. Grupul Campionilor era o rețea destinată mobilizării persoanelor în jurul apelului Secretarului General la acțiune și în jurul activităților summitului. Rețeaua era formată din peste 100 de persoane dintr-o gamă largă de sectoare. Campionii erau numiți de trimisul special sau nominalizați de echipa de conducere a rețelei campionilor pentru a fi numiți prin decizie de către trimisul special.

33. Una dintre primele întâlniri oficiale ale trimisului special a fost cea cu președintele Comitetului pentru securitatea alimentară mondială în ianuarie 2020, în cadrul căreia președintele comitetului a subliniat politica și activitatea de cercetare a comitetului și a oferit trimisului special oportunitatea de a lucra cu comitetul, în parteneriat cu agențiile de la Roma, pentru a sprijini procesul de pregătire a summitului.⁵¹ În același timp, raportorul special predecesor a publicat, de asemenea, o declarație în care solicita organizarea summitului în parteneriat cu comitetul.⁵²

34. Deși Comitetul pentru securitatea alimentară mondială este cel mai bun exemplu al unei instituții multilaterale în materie de politici alimentare care funcționează în conformitate cu principiile drepturilor omului, acesta a fost marginalizat în cadrul procesului Summitului privind sistemele alimentare. Secretariatul summitului l-a trecut inițial în plan secund pe președintele Comitetului pentru securitatea alimentară mondială în cadrul Grupului campionilor. După ce a primit numeroase plângeri, în noiembrie 2020, trimisul special a invitat Comitetul pentru securitatea alimentară mondială să participe la Comitetul consultativ.⁵³ Din nefericire, Grupul științific al summitului nu s-a asociat cu Grupul de experți la nivel înalt din cadrul Comitetului pentru securitatea alimentară mondială și nu s-a bazat pe solida sa interfață în materie

⁴⁹ A se vedea www.un.org/en/food-systems-summit/action-tracks.

⁵⁰ A se vedea www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2020/09/leading-experts-chosen-to-drive-five-priority-areas-for-un-food-systems-summit/.

⁵¹ A se vedea www.csm4cfs.org/wp-content/uploads/2021/01/Letter_Special_Envoy_Summit.pdf; www.theguardian.com/global-development/2020/mar/12/un-under-fire-over-choice-of-corporate-puppet-as-envoy-at-key-food-summit.

⁵² <https://hilalelver.org/wp-content/uploads/2020/04/CFS-March-31-comment-from-SR-Food-Elver.pdf>.

⁵³ www.csm4cfs.org/wp-content/uploads/2021/01/Special_Envoy_Letter_Chair.pdf; www.csm4cfs.org/wp-content/uploads/2021/01/Chair_Letter_Special_Envoy_UNFSS.pdf.

de știință-politică.⁵⁴ Președintele Grupului științific a solicitat în schimb în mod repetat crearea unei noi interfețe în materie de știință-politică care să înlocuiască Grupul de experți la nivel înalt din cadrul Comitetului pentru securitatea alimentară mondială, deși această faptă părea să depășească întinderea mandatului președintelui și contravenea numeroaselor apeluri făcute de Secretarul General Adjunct în cursul reuniunilor, în sensul că scopul summitului nu era acela de a înființa noi instituții.⁵⁵

35. Tot în ianuarie 2020, Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a declarat focarul COVID-19 ca fiind o urgență de interes internațional în domeniul sănătății publice.⁵⁶ La 7 martie 2020, pentru a marca numărul de cazuri confirmate COVID-19 care depășeau 100 000 de cazuri la nivel mondial, OMS a publicat o declarație în care cerea acțiuni de stopare, limitare, control, amânare și reducere a impactului virusului cu orice ocazie.⁵⁷ Apelul la acțiune al OMS a adresat Secretarului General și secretariatului Summitului privind sistemele alimentare două întrebări.

36. Prima a fost o întrebare de fond: ar trebui ca Summitul privind sistemele alimentare să se concentreze în întregime asupra COVID-19? S-a decis că summitul nu se va referi la combaterea efectelor devastatoare ale pandemiei asupra sistemelor alimentare. Aceasta a însemnat că guvernele și oamenii au fost nevoiți să își împartă resursele reduse între combaterea pandemiei și organizarea summitului sau să aleagă doar una din întrebări asupra căreia să se concentreze. Încă de la început, rezultatele summitului au fost definite după cum urmează:

- Generarea de acțiuni și progrese măsurabile pentru a realiza Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă
- Sporirea gradului de conștientizare și intensificarea dezbaterilor publice cu privire la modul în care reformarea sistemelor alimentare poate contribui la atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă
- Dezvoltarea principiilor care să ofere orientări guvernelor și a altor părți interesate
- Crearea unui sistem de urmărire și evaluare a rezultatelor summitului⁵⁸

37. A doua a fost o întrebare de procedură. Secretarul General și conducerea Summitului privind sistemele alimentare – la fel ca organizatorii de conferințe din toată lumea – au fost nevoiți să decidă dacă să amâne summitul, să reducă agenda acestuia sau să continue. Au decis să continue.

38. Decizia de a rămâne în calendarul pre-pandemic a exacerbât inegalitățile deja existente care au fost incluse în procesul Summitului privind sistemele alimentare. Capacitatea majorității populației de a participa în mod semnificativ la procesul summitului a fost grav limitată de faptul că a trebuit să facă față zilnic unei crize mondiale extraordinare. În plus, întrucât toate lucrările s-au transferat în online, acest fapt a privilegiat persoanele care aveau acces la dispozitive, o conexiune regulată puternică la Internet, vorbeau limba engleză și aveau timpul necesar pentru a naviga în procesul complex al summitului. Persoanele care aveau rolurile cele mai

⁵⁴ A se vedea www.fao.org/fileadmin/templates/cfs/Docs2021/Documents/SPI_for_Food_Systems_-_No_need_to_reinvent_the_wheel_HLPE_Open_Letter_20_May_2021.pdf.

⁵⁵ A se vedea www.ipes-food.org/_img/upload/files/GovBrief.pdf; https://sc-fss2021.org/wp-content/uploads/2020/11/Terms_of_Reference_web.pdf.

⁵⁶ [www.who.int/news/item/23-01-2020-statement-on-the-meeting-of-the-international-health-regulations-\(2005\)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)](http://www.who.int/news/item/23-01-2020-statement-on-the-meeting-of-the-international-health-regulations-(2005)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-(2019-ncov)).

⁵⁷ www.who.int/news/item/07-03-2020-who-statement-on-cases-of-covid-19-surpassing-100-000.

⁵⁸ Sinteză de pe site-ul web: www.un.org/en/food-systems-summit/about.

importante în sistemele lor alimentare și aveau cel mai mult de câștigat în urma summitului s-au confruntat cu cele mai mari obstacole în ceea ce privește participarea.

39. Până în martie 2020, aproximativ 550 de organizații ale societății civile, universități și mișcări sociale din întreaga lume au cerut să fie reconsiderată organizarea summitului.⁵⁹ Principala lor îngrijorare era aceea că procesul și agenda Summitului privind sistemele alimentare vor fi dominate de sectorul privat. Îngrijorările au început să apară odată cu nota de concept a summitului, prezentată în cadrul forumului politic la nivel înalt din 2019, care indica Forumul Economic Mondial drept co-organizator al summitului. Organizațiile societății civile erau îngrijorate deoarece parteneriatul strategic cu Forumul Economic Mondial⁶⁰ tocmai fusese semnat de Secretarul General Adjunct.

40. Organizațiile societății civile au cerut un proces responsabil față de persoanele și țările cele mai afectate de foamete și criza climatică și un nou format care să fie democratic, transparent și transformator.

41. Cererile au fost ignorate, iar secretariatul Summitului privind sistemele alimentare și-a continuat scenariul de statu-quo. În iunie 2020, Fundația Rockefeller, împreună cu EAT, a organizat un eveniment preliminar pentru a sensibiliza populația și pentru a crea o dinamică în jurul summitului.⁶¹ Forumul Economic Mondial a primit un rol specific ca pârghie transversală de schimbare pe parcursul procesului summitului. În noiembrie 2020, în aceeași săptămână, Comitetul pentru securitatea alimentară mondială a discutat despre modul în care dorea să se poziționeze în raport cu summitul,⁶² Forumul Economic Mondial a organizat un eveniment virtual înainte de summit. Evenimentul a reflectat ceea ce ar fi urmat să devină temele și structura summitului propriu-zis. Printre vorbitori și participanți s-au numărat aproape toți membrii conducerii Summitului (care urma să devină echipa de integrare), precum și șefi de stat, miniștri de guverne, Organizația Mondială a Agricultorilor, funcționari publici naționali și internaționali, lideri ai principalelor corporații agroalimentare, reprezentanți ai organizațiilor filantropice și academicieni.⁶³

42. În noiembrie 2020, secretariatul Summitului privind sistemele alimentare a format o echipă informală de integrare pentru a se asigura că summitul va fi coerent. În acest context, Raportorul special a oferit consiliere independentă în materie de drepturile omului. Echipa includea conducerea de la nivelurile tuturor componentelor summitului și persoanele care conduceau „pârghiile schimbării”.⁶⁴ Raportorul special

⁵⁹ A se vedea www.csm4cfs.org/wp-content/uploads/2020/03/EN_CS0-Letter-to-UNSG-on-UN-food-systems-summit.pdf.

⁶⁰ <https://weforum.ent.box.com/s/rdlgipawkxji2vdaidw8npbyach2qbt>.

⁶¹ A se vedea www.rockefellerfoundation.org/news/rockefeller-foundation-eat-co-host-reimagining-food-systems-driving-action-for-post-covid-world/; <https://eatforum.org/event/reimagining-food-systems/speakers/>.

⁶² A se vedea www.csm4cfs.org/wp-content/uploads/2020/11/EN-CSM-Key-points-on-FSS-during-Bureau-Ag-meeting-23-Nov.pdf.

⁶³ A se vedea www.weforum.org/events/bold-actions-for-food-as-a-force-for-good-2020/programme?utm_source=sfmc&utm_medium=email&utm_campaign=2736952_SaveTheDate-PreeventInSupportOfUnFoodSystemsSummit2021&utm_term=a0POX00000S1C0kUAF&emailType=Event%20Invitation&ske=MDAxNjgwMDAwMDJYOUS1QUEw.

⁶⁴Printre custozii pârghiilor schimbării s-a numărat echipa pentru aspecte de gen, condusă de Jemimah Njuki, director pentru Africa al Institutului Internațional de Cercetare a Politicii Alimentare; echipa de finanțe, condusă de Martien Van Nieuwkoop, directorul mondial pentru agricultură și practici alimentare mondiale din cadrul Grupului de Practici pentru Dezvoltare Durabilă al Băncii Mondiale, care a fost sprijinit îndeaproape de Johan Swinnen, directorul general al Institutului Internațional de Cercetare a Politicii Alimentare, precum și de Coaliția privind alimentele și utilizarea terenurilor; echipa inovare, condusă de Sean de Cleene, șeful Inițiativei privind Sistemele Alimentare și membru al Comitetului Executiv în cadrul Forumului Economic

a propus secretariatului să dezvolte, de asemenea, o pârghie de schimbare în materie de „drepturile omului și drept”: deși ideea a fost în mod serios avută în vedere, iar Raportorul special a fost primul luat în considerare pentru rolul de lider, echipa nu a fost formată în jurul acestei pârghii până în iunie 2021, chiar înainte de pre-summit. Raportorul special nu a fost consultat pentru a acorda asistență în cadrul principalei sesiuni privind drepturile omului din cadrul pre-summitului.

43. Pistele de acțiune au început să colecteze propuneri pentru „soluții revoluționare” în ianuarie 2021. Fiecare președinte a conceput un proces cu echipa sa pentru colectarea și organizarea observațiilor („valul 1”). Șase săptămâni mai târziu, președinții pistelor de acțiune, cu sprijinul secretariatului, au creat o lungă listă de propuneri, iar până la sfârșitul lunii aprilie a fost finalizată o listă scurtă („valul 2”).⁶⁵ Grupul științific a furnizat piste de acțiune cu evaluări și rapoarte, deși relația dintre pistele de acțiune și Grupul științific nu a fost clară pentru majoritatea membrilor echipei de integrare în cursul acestui proces. Ceea ce este deopotrivă îngrijorător este faptul că limitele cercetării științifice existente nu au fost recunoscute – un studiu recent cu peste 100 000 de articole științifice privind problema foametei a arătat că mai puțin de 5% din cercetările publicate oferă date originale și de înaltă calitate care pot oferi soluții pentru micii producători.⁶⁶

44. Înainte de pre-summit, Summitul privind sistemele alimentare a primit peste 2 000 de propuneri și le-a consolidat într-o serie de „grupuri de soluții”. Scopul final era acela ca summitul să creeze o coaliție de state membre, actori din sectorul privat, organizații ale societății civile și alte părți interesate în jurul fiecărui grup de soluții, coaliție care a fost încurajată să își continue activitatea după summit.

45. În paralel cu dinamica politică și științifică a Summitului privind sistemele alimentare au fost organizate dialoguri privind sistemele alimentare.⁶⁷ Dialogurile globale la nivel înalt au fost convocate de trimisul special la summit, pentru a atrage atenția politică asupra sistemelor alimentare în cadrul reuniunilor și proceselor tematice și sectoriale la nivel înalt.⁶⁸ Dialogurile independente au oferit participanților la summit o modalitate de a se organiza în jurul unei anumite idei.⁶⁹ La 11 iunie 2021, 77 de state membre participante au purtat dialoguri.⁷⁰

46. Dialogurile privind sistemele alimentare au activat guvernele, organizațiile internaționale și o parte a societății civile. De asemenea, au fost întâmpinate încă de la început provocări în materie de format în ceea ce privește transparența, accesul la informație și participarea și includerea grupurilor celor mai marginalizate din societate. Rezultatele dialogurilor nu au fost niciodată integrate cu claritate în pistele de acțiune sau în lucrările Grupului științific. În plus, stilul a fost modelat pe baza dialogurilor anterioare ale Forumului economic mondial privind sistemele alimentare (4SD), fără a li se acorda prioritate explicită sau protecție persoanelor care sunt cele mai importante pentru sistemul alimentar și ale căror drepturi ale omului sunt încălcate în mod regulat.⁷¹

Mondial. Ousmane Badiane a fost prezentat în calitate de consilier independent care putea aduce perspectiva africană.

⁶⁵ A se vedea www.un.org/en/food-systems-summit/action-tracks.

⁶⁶ A se vedea „Ending hunger: science must stop neglecting smallholder farmers”, *Nature*, vol. 586, Nr. 7829 (12 octombrie 2020).

⁶⁷ A se vedea <https://4sd.info/>.

⁶⁸ A se vedea <https://summitdialogues.org/overview/global-food-systems-summit-dialogues/>.

⁶⁹ A se vedea <https://summitdialogues.org/overview/independent-food-systems-summit-dialogues/>.

⁷⁰ Informații disponibile la adresa <https://summitdialogues.org/overview/member-state-food-systems-summit-dialogues/>.

⁷¹ A se vedea www3.weforum.org/docs/IP/2016/NVA/WEF_FSA_2017_4pager.pdf; <https://foodsystemdialogues.org/>; www.weforum.org/projects/strengthening-global-food-systems; <https://summitdialogues.org/engage/>.

B. Guvernanța multipartită

47. Un mod esențial în care Summitul privind sistemele alimentare a privilegiat perspectivele favorabile întreprinderilor l-a constituit procesul său multipartit. În general, un proces multipartit are ca scop includerea persoanelor care îi reprezintă pe toți cei care au un rol într-o anumită problemă, fără un proces clar de stabilire a „părților interesate”.

48. În contextul sistemelor alimentare și al modului în care a fost încadrat summitul, fiecare persoană din lume reprezintă parte interesată. Se ignoră asimetriile de putere existente și se creează un sistem de privilegii care marginalizează și exclude în mod activ majoritatea persoanelor. Guvernanța multipartită face, de asemenea, ca rolul statelor să fie neclar și nu abordează rolul acestora de principali purtători de obligații. Rezultatul este că persoanele cu cea mai mare putere și bogăție pot mobiliza resursele necesare pentru a influența procesul. Guvernanța multipartită contribuie, de asemenea, la fragmentarea guvernanței alimentare mondiale, creând noi provocări în ceea ce privește responsabilitatea, coerența și eficiența.⁷² La acest fapt se adaugă toate obstacolele în calea participării cauzate de pandemie.

49. În procesul multipartit al Summitului privind sistemele alimentare, unele state membre au considerat că implicarea lor era coordonată necorespunzător în ceea ce privește diferitele metode de participare, înaintea summitului. O serie de state membre au semnalat în mod regulat Raportorului special faptul că procesul summitului nu oferea un rol clar și efectiv guvernelor naționale, față de cele însărcinate cu organizarea dialogurilor dintre statele membre.

50. Premisa de început pentru procesele multilaterale este aceea că guvernele naționale sunt sursa autorității pentru normele și acțiunile internaționale. Această premisă acordă tuturor țărilor cel puțin puteri politice oficiale egale. De exemplu, oferă unei țări mici mai multă putere politică și procedurală decât cea a unei companii sau organizații filantropice bogate. Multilateralismul devine un proces și mai legitim atunci când este combinat cu drepturile omului, prin care deținătorii de drepturi participă cu titlu de drept la proces. Aceasta înseamnă că orice proces multilateral trebuie să garanteze participarea titularilor de drepturi la un proces dedicat participării, responsabilității, nediscriminării, transparenței, demnității umane, autodeterminării și statului de drept.⁷³

51. Pe parcursul procesului Summitului privind sistemele alimentare, Raportorul special și anumiți membri ai echipei de integrare, participanți la piste de acțiune, state membre și organizații ale societății civile și-au exprimat regulat temerile față de Secretarul General și secretariatul summitului cu privire la faptul că întregul proces al summitului era complex și opac. Deși au fost făcute unele eforturi pentru a răspunde temerilor, impresia a fost aceea că nu au fost substanțiale și au fost făcute prea târziu pentru a redirecționa procesul. Summitul era deschis, dar navigarea prin procesul său era asemănătoare cu mersul printr-un labirint cu pereți în continuă mișcare.

52. Raportorul special a fost informat, de asemenea, cu privire la temerile substanțiale că este puțin probabil ca summitul să abordeze chestiuni esențiale, cum

⁷² A se vedea [Grupul de experți la nivel înalt pentru securitate alimentară și nutriție, Parteneriate multipartite pentru finanțarea și îmbunătățirea securității alimentare și a nutriției în cadrul Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, raport \(Comitetul pentru securitatea alimentară mondială, Roma, 2018\)](#).

⁷³ Acestea sunt cunoscute în mod obișnuit sub denumirea de principiile PANTHER. A se vedea www.fao.org/right-to-food/areas-of-work/en/.

ar fi: conflictele armate și ocupațiile prelungite; dependența alimentară și măsurile coercitive unilaterale împotriva statelor; concentrarea terenurilor; deplasarea micilor producători de alimente; și acapararea resurselor naturale.

C. Marginalizarea drepturilor omului

53. La începutul pregătirilor pentru summit, drepturile omului nu făceau parte din proces. În octombrie 2020, prin intermediul Mecanismului societății civile și al populațiilor indigene pentru relațiile cu Comitetul pentru securitatea alimentară mondială al Organizației Națiunilor Unite, organizațiile societății civile au organizat un apel la acțiune „pentru a contesta” procesul Summitului privind sistemele alimentare. Una dintre temerile majore ale acestora era aceea că drepturile omului și limitarea puterii corporative nu se aflau încă pe agenda summitului.⁷⁴

54. După un an de presiuni din interiorul și din exteriorul procesului Summitului privind sistemele alimentare și după ce Raportorul special a informat conducerea summitului că drepturile omului au rămas în esență absente din proces, conducerea summitului a plasat în sfârșit drepturile omului pe agenda de lucru a summitului din ianuarie 2021, după începerea valului 1.⁷⁵ Echipa FAO pentru dreptul la alimentație a fost invitată să participe la summit în martie 2021, iar Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului (OHCHR) a fost invitat în aprilie 2021, ambele cu capacitate limitată, cu doar câteva luni înainte de pre-summit.⁷⁶

55. Drepturile omului, care sunt universale, indivizibile și interconectate, oferă un mod de înțelegere a alimentației ca parte a unui sistem. Cel mai important lucru este faptul că drepturile omului creează un sistem orientat spre acțiune bazat pe obligațiile create prin lege. În ciuda solicitării Secretarului General ca summitul să fie un „summit al oamenilor”⁷⁷ și consilierea regulată acordată de Raportorul special liderilor Summitului privind sistemele alimentare, summitul tratează drepturile omului ca pe un singur domeniu de acțiune printre altele. În plus, semnificația și aplicabilitatea drepturilor omului în contextul summitului rămâne neclară, ca și cum cursa a început în noiembrie 2020, iar drepturile omului nu ar putea pleca de la linia de plecare decât cu șapte luni mai târziu.

56. Marginalizarea drepturilor omului ca abordare generală a condus la marginalizarea unei serii de chestiuni și grupuri, inclusiv a populațiilor indigene. În mijlocul valului 1, la jumătatea lunii februarie 2021, participanții la a cincea reuniune mondială a Forumului Populațiilor Indigene IFAD au furnizat o sinteză a deliberărilor lor cu privire la „Valoarea sistemelor alimentare indigene, reziliența în contextul pandemiei COVID-19”. Au fost incluse șapte recomandări adresate Summitului privind sistemele alimentare cu privire la modul în care Summitul ar putea servi cel mai bine populațiilor indigene.⁷⁸ În ciuda acestor solicitări, până în prezent, nici un deținător de cunoștințe indigene/tradiționale nu face parte din Grupul științific și se pare că astfel de cunoștințe rămân încă marginalizate.⁷⁹

⁷⁴ A se vedea www.csm4cfs.org/open-call-civil-society-indigenous-peoples-engagement-respond-un-food-systems-summit/.

⁷⁵ A se vedea www.oaklandinstitute.org/mandate-special-rapporteur-right-food.

⁷⁶ Echipa FAO pentru dreptul la alimentație a fost invitată să prezinte o propunere privind pista de acțiune 1 (acces la alimente sigure și nutritive pentru toate persoanele), iar OHCHR a colaborat cu OMS în cadrul pistei de acțiune 2 (regimuri alimentare durabile și sănătoase).

⁷⁷ A se vedea nota de subsol 25.

⁷⁸ A se vedea www.ifad.org/documents/38714174/42105832/synthesis_ipf2021_e.pdf/ea1c2bcf-beb0-f4a2-7414-294b3934df53. A se vedea, de asemenea, www.fao.org/north-america/news/detail/en/c/1366178/.

⁷⁹ Grupul științific a solicitat realizarea unei lucrări în acest sens (<https://sc-fss2021.org/wp->

57. La 31 martie 2021, membrii Forumului Permanent al Națiunilor Unite pe probleme indigene, ai Grupului științific, ai Hub-ului mondial al FAO și ai „membrilor comunității științifice a popoarelor indigene” s-au reunit.⁸⁰ Acesta a fost un schimb de opinii între Grupul științific și comunitățile de cunoaștere ale populațiilor indigene. Forumul Permanent al Națiunilor Unite și FAO urmează să prezinte lucrare intitulată *White/Whipala*⁸¹ în cadrul unei sesiuni afiliate înainte de pre-summit (deși nu figurează în programul principal). Alte populații indigene, prin intermediul Mecanismului societății civile și al populațiilor indigene, au decis să conteste summitul ca urmare a paradigmei productivității, marginalizării drepturilor omului și a sferei de aplicare limitate a acestuia.

58. Astfel cum a indicat Raportorul special secretariatului Summitului privind sistemele alimentare, agroecologia reprezintă cea mai bună abordare a unei utilizări eficiente și efective a resurselor naturale pentru a realiza dreptul la hrană. Agroecologia este aprobată la scară largă de oamenii de știință, organizațiile societății civile și organizațiile agricultorilor și continuă să crească în popularitate.⁸² FAO a creat o echipă responsabilă de agroecologie, a lansat Inițiativa pentru aplicarea la scară largă a agroecologiei: transformarea sistemelor alimentare și agricole în sprijinul obiectivelor de dezvoltare durabilă drept cadru pentru acțiuni și parteneriate concertate și a organizat în mod regulat simpozioane internaționale și seminarii regionale pe această temă. Cu toate acestea, agroecologia nu a fost preluată încă de la început de secretariatul summitului, de piste de acțiune sau de Grupul științific. După o campanie care a durat mai mult de un an, agroecologia a fost pusă în sfârșit pe agenda summitului prin intermediul pistei de acțiune 3.

59. În concluzie, Summitul privind sistemele alimentare a fost ghidat de o înțelegere a științei și a politicilor care reflectă o anumită ierarhie a valorilor. Procesul a început cu decidenți politici, specialiști în științele naturii și economiști favorabili corporațiilor. Ulterior, statele membre au fost implicate în proces pentru a lucra în cadrul unui set de parametri stabilit de respectivul grup inițial favorabil corporațiilor. Drepturile omului au fost introduse foarte târziu în proces. Până în prezent, potrivit celei mai recente prezentări a secretariatului summitului în fața comitetului consultativ, temerile populațiilor indigene rămân o „temă nouă”. Guvernanța a fost introdusă și, în termeni generali, abia ce a fost finalizată lista scurtă de propuneri, în vederea pregătirii pre-summitului.

D. Guvernanța mondială și o teorie a schimbării retrogradă

60. Dintr-o perspectivă a drepturilor omului, summitul a fost conceput într-un mod retrograd, acordând prioritate unei înțelegeri limitate a științelor naturale și economiei față de alte discipline și forme de cunoaștere. Această viziune și retorica că ar trebui

[content/uploads/2021/04/FSS_Brief_Marginal_areas_indigenous_people.pdf](https://www.fao.org/content/uploads/2021/04/FSS_Brief_Marginal_areas_indigenous_people.pdf)

În cursul „zilelor științei”, au fost organizate două sesiuni paralele de către Unitatea pentru Populațiile Indigene din cadrul FAO, iar o sesiune paralelă a fost dedicată cunoștințelor indigene și tradiționale.

⁸⁰ A se vedea <https://sc-fss2021.org/2021/03/31/paper-on-indigenous-peoples-food-systems/>.

⁸¹ *The White/Whipala Paper on Indigenous Peoples' Food Systems* (Roma, FAO, 2021). Lucrare disponibilă la adresa www.fao.org/publications/card/fr/c/CB4932EN/.

⁸² A se vedea

www.fao.org/fileadmin/templates/est/Investment/Agriculture_at_a_Crossroads_Global_Report_IAASTD.pdf; www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/4/2021/02/08_Chapter-5_3.pdf; Grupul de experți la nivel înalt pentru securitate alimentară și nutriție, *Agroecological and other Innovative Approaches* (a se vedea nota de subsol 31); Comitetul pentru securitatea alimentară mondială, „Policy recommendations on agroecological and other Innovative approaches for sustainable agriculture and food systems that enhance food security and nutrition” (4 iunie 2021).

asigurată hrana a 10 miliarde de persoane până în 2050 continuă să justifice paradigma productivității, reformulată doar parțial în prezent cu preocuparea de a respecta limitele planetare și angajamentul față de o agricultură intensivă durabilă. Aceasta reflectă totuși aceeași ipoteză ca cea care susținea Revoluția verde, potrivit căreia utilizarea de noi tehnologii pentru a crește producția este esențială pentru a combate foametea, malnutriția și înfometarea.

61. Teoria schimbării care însoțește ierarhia valorilor summitului este aceea că un mic grup de experți din mediul academic și de experți în politici definesc mai întâi procesul și evaluează care sunt cele mai bune idei. Ulterior, summitul va prezenta statelor membre gama de opțiuni și va încuraja părțile interesate să creeze alianții și relații în jurul acestor idei. Astfel, drepturile omului nu sunt o serie de obligații, ci o alegere între alte articole dintr-o gamă.

62. Dreptul la hrană oferă deja mai multe modalități de a stabili o conexiune între știință și politici. Aceasta presupune ca persoanele ale căror interese se află în joc să conducă procesul. În această privință, populațiile indigene, micii fermieri, țăranii, pescarii, crescătorii de animale, lucrătorii, femeile și sindicatele au formulat deja numeroase cereri clare.⁸³ Au subliniat deja cum să fie transformat sistemul alimentar într-un mod care să realizeze drepturile omului ale tuturor. În centrul cererilor lor nu este vorba doar despre dreptul la hrană, ci și despre instrumente în materie de drepturile omului, inclusiv Declarația Organizației Națiunilor Unite privind drepturile popoarelor indigene și Declarația Organizației Națiunilor Unite privind drepturile țăranilor și ale altor persoane care lucrează în zonele rurale și tratatele relevante ale Organizației Internaționale a Muncii (OIM).

63. Pandemia de COVID-19 a evidențiat încă o dată modul în care, în prezent, problema sistemelor noastre alimentare nu este o problemă a producerii mai multor alimente (disponibilitate), ci o problemă a accesibilității și a dreptului la hrană. După cum se știe de câteva decenii,⁸⁴ foamea, malnutriția și înfometarea nu sunt provocate de insuficiența alimentelor. Problema este că populația are nevoie de un mai bun acces la o alimentație adecvată, iar limitările sunt provocate de eșecurile politice și de lacunele în guvernare. Chiar și în vârful pandemiei, cea mai mare amenințare la adresa securității alimentare și a nutriției nu a fost aceea că nu erau disponibile alimente, ci că oamenii nu puteau avea acces la o alimentație adecvată, pierzându-și viețile sau locuințele.⁸⁵

64. Până în prezent, încă nu se știe dacă statele se vor reuni printr-un proces multilateral și vor aborda criza alimentară actuală din perioada pandemiei.

65. Summitul privind sistemele alimentare nu recunoaște pe deplin faptul că populația și guvernele transformă deja sistemul alimentar în timpul pandemiei, din necesitate.⁸⁶ Pandemia a fost lovitura care a zguduit toate sistemele alimentare ale lumii, iar summitul ar fi trebuit să se concentreze direct asupra observării a ceea ce se întâmplă în timp real. Este puțin probabil ca foamea, malnutriția și foametea să fie eliminate printr-un set de propuneri generate printr-un proces opac, preluat apoi de alianții formate în jurul acestor idei. Relațiile pe care oamenii le stabilesc pentru a face față actualei crize alimentare și ideile care rezultă din aceste relații sunt cele vor crea un viitor mai bun.

⁸³ Grupul de lucru pentru guvernarea alimentară mondială, *Voices from the Ground* (a se vedea nota de subsol 3).

⁸⁴ A se vedea Amartya Sen, *Poverty and Famines: An Essay on Entitlement and Deprivation* (Oxford, Regatul Unit, Oxford University Press, 1981).

⁸⁵ A se vedea www.worldbank.org/en/topic/agriculture/brief/food-security-and-covid-19.

⁸⁶ A se vedea www.csm4cfs.org/call-action-mobilization-challenge-un-food-systems-summit-reclaim-peoples-sovereignty-food-systems/.

V. Comerțul și piețele teritoriale

A. Politica comercială constituie un mod de guvernare mondială

66. În perioada pandemiei, faptul că guvernele s-au reunit și au convenit în mod multilateral să își păstreze granițele deschise pentru fluxul de bunuri constituie un succes politic. Acest fapt nu a permis, însă, să se evite apariția unor întreruperi semnificative ale lanțului de aprovizionare și deteriorarea condițiilor de muncă pentru lucrătorii din diferite părți ale sistemelor alimentare. Pandemia subliniază faptul că o astfel de agendă politică este deconectată de la inegalitățile sociale și economice și de la încălcările la adresa drepturilor omului din sistemele alimentare mondiale.⁸⁷

67. Organizația Mondială a Comerțului (OMC) a admis în sfârșit ceea ce mișcările pentru drepturile omului argumentaseră încă de la înființarea sa: securitatea alimentară și mediul reprezintă preocupări de ordin comercial.⁸⁸ Ceea ce a fost clar articulat de milioane de oameni care au manifestat pe străzi timp de peste 25 de ani constituie acum noua realitate politică a OMC. Cu toate acestea, nu există încă o politică alimentară internațională coerentă care să susțină operațiunile OMC, la fel cum politica comercială nu a fost abordată în mod substanțial prin procesul Summitului privind sistemele alimentare.

68. Acordul privind agricultura al OMC reprezintă un element cheie al politicii alimentare internaționale și face parte dintr-un acord mai amplu care a condus la crearea OMC. Înainte de Runda Uruguay din 1986, înțelegerea la nivel mondial era ca țările dezvoltate să își reducă în cele din urmă subvențiile și să permită intrarea de produse alimentare și agricole din fostele colonii. În schimb, țările în curs de dezvoltare își deschideau piețele agricole și conveneau asupra Acordului privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală (TRIPS), care extindea drepturile de proprietate intelectuală în vigoare la companiile din partea de nord a lumii care doreau să se extindă în partea de sud a lumii.⁸⁹ Înțelegerea respectivă nu s-a materializat niciodată.⁹⁰ În practică, Acordul privind agricultura a sprijinit în principal țările cu sectoare agricole industriale puternic subvenționate și rate semnificative ale importurilor. Aceste elemente, după cum s-a subliniat anterior, reprezintă provocări serioase pentru realizarea dreptului la hrană pentru toți, alături de alte abordări agricole care sunt mai consecvente cu obligațiile în materie de drepturile omului.

69. În prezent, statele membre se află într-un conflict grav încercând să decidă care politici publice sunt considerate denaturări ale pieței și care sunt cele ce constituie precondiții pentru o piață echitabilă și stabilă. Acest lucru se datorează faptului că nu mai există un acord multilateral cu privire la ceea ce constituie o piață. Dreptul comercial poate crea o piață transparentă și previzibilă doar atunci când există consens politic cu privire la ce înseamnă o piață corectă și stabilă. Acesta este motivul pentru care, în primul său raport, Raportorul special a cerut încetarea Acordului privind agricultura. De asemenea, a oferit o hartă instituțională a modului prin care se pot crea acorduri alimentare internaționale, în cadrul Acordului General pentru

⁸⁷ A se vedea www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_795453.pdf, cap. 3.

⁸⁸ A se vedea www.wto.org/english/res_e/reser_e/tradedialonfood_e.htm; <https://summitdialogues.org/dialogue/7013/>.

⁸⁹ A se vedea John Schmidt, „How we created the WTO: a memoir”, *The Wilson Quarterly* (Ediția de vară, 2015). Articol disponibil la adresa wilsonquarterly.com/stories/a-world-of-hopes-and-a-world-of-fears-how-we-created-the-wto/.

⁹⁰ A se vedea https://unctad.org/system/files/official-document/presspb2021d1_en.pdf; www.lrb.co.uk/blog/2021/may/broken-bargains.

Tarife și Comerț și al Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, care ar putea servi drept bază pentru piețele fondate pe un amestec de principii comerciale și drepturi ale omului.⁹¹

B. Agenda comercială pentru dreptul la hrană

70. Începând din 1982, negocierile în domeniul comerțului agricol s-au concentrat asupra a trei „piloni”:

(a) îmbunătățirea accesului la piață prin interzicerea restricțiilor cantitative, transformarea politicilor intrafrontaliere în politici vamale tarifare și reducerea treptată a tuturor taxelor vamale la produsele agricole;

(b) reducerea graduală a subvențiilor la export la zero;

(c) limitarea domeniului de aplicare al sprijinului intern autorizat.⁹²

71. „Tarificarea” din cadrul primului pilon a fost finalizată odată cu apariția OMC. În cadrul celei de-a zecea Conferințe Ministeriale a OMC, organizată la Nairobi în 2015, statele membre și-au asumat al doilea pilon și au convenit pentru prima dată să anuleze subvențiile la export. Al treilea pilon rămâne nesoluționat. Statele Unite și Uniunea Europeană, printre altele, nu s-au angajat niciodată să își limiteze sprijinul intern și, în schimb, s-au folosit de instituțiile internaționale pentru a-și sprijini sectoarele alimentară și agricol interne.

72. Agenda comercială nu mai trebuie să aibă ca obiect limitarea sprijinului intern. Noua agendă comercială mondială trebuie să asigure faptul că toate statele membre și toate persoanele, în special cele marginalizate, se pot baza pe instituțiile internaționale pentru a le susține politicile alimentare naționale și pentru a crea piețe echitabile și stabile, asigurând deplina realizare a dreptului la hrană. Atât în ceea ce privește obligațiile legale, cât și realitatea politică de astăzi, atunci când statele membre ajung în cele din urmă la un consens politic cu privire la ceea ce constituie piețe alimentare corecte și stabile, acestea trebuie incluse în structurile normative care privesc dreptul la hrană și obligațiile în materie de drepturile omului, în general.⁹³

C. Agroecologie și piețe teritoriale

⁹¹ A se vedea [A/75/219](#).

⁹² A se vedea Acordul General pentru Tarife și Comerț, comunicat de presă GATT/1328, 29 noiembrie 1982.

⁹³ Printre acestea se numără Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale (precum și Comentariul general nr. 12 al Comitetului pentru drepturile economice, sociale și culturale și Orientările voluntare pentru sprijinirea realizării progresive a dreptului la o alimentație adecvată în contextul securității alimentare naționale); Convenția privind dreptul de asociere (agricultură) a Organizației Internaționale a Muncii, 1921 (nr. 11), Convenția privind vârsta minimă de încadrare în muncă, 1973 (nr. 138), Convenția privind inspecția muncii în agricultură, 1969 (nr. 129), Convenția privind securitatea și sănătatea în agricultură, 2001 (nr. 184), Convenția privind securitatea socială (normele minime), 1952 (nr. 102), Convenția privind prestațiile pentru invaliditate, bătrânețe și urmași, 1967 (nr. 128), Convenția privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor, 1999 (nr. 182), Recomandarea privind nivelurile minime de protecție socială, 2012 (nr. 202); Convenția cu privire la drepturile copilului; Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei; Declarația privind drepturile populațiilor indigene; Declarația Organizației Națiunilor Unite privind drepturile țăranilor; instrumente de politică ale Comitetului pentru securitatea alimentară mondială mondiale în domeniul securității alimentare, precum *Orientările voluntare privind guvernarea responsabilă a proprietății funciare, a locurilor de pescuit și a pădurilor în contextul securității alimentare naționale* (Roma, FAO, 2012).

73. În timpul pandemiei, populațiile se bazează și mai mult pe sistemele alimentare locale. Una din cele mai populare solicitări din partea administrațiilor publice locale, a mișcărilor sociale, a grupurilor de lobby, a experților și anumitor guverne naționale este aceea de a promova producția locală de alimente, lanțurile scurte de aprovizionare și un grad mai mare de autonomie alimentară. Aceasta include, de asemenea, promovarea cooperării sectoriale între departamentele locale, cooperarea verticală între administrațiile municipale și cele subnaționale și/sau naționale și coordonarea orizontală cu alte administrații publice locale.⁹⁴

74. Majoritatea piețelor locale din lume sunt aprovizionate de micii producători de alimente (sau micii producători). După cum este recunoscut la scară largă, micii producători joacă un rol esențial în asigurarea securității alimentelor și nutriției în prezent. Micii producători produc aproximativ 70% din alimentele de la nivel mondial și cu toate acestea se confruntă cu foametea, malnutriția și enorme încălcări ale dreptului la hrană. O parte a problemei o reprezintă faptul că micilor producători le este relativ dificil să acceseze și să beneficieze de pe urma piețelor locale, naționale și regionale din cauza obstacolelor în accesul la finanțare, infrastructură și o tehnologie adecvată.⁹⁵

75. Recomandările Comitetului pentru securitatea alimentară mondială din 2016 în ceea ce privește conectarea micilor producători la piețe au constituit un prim pas hotărâtor pentru o mai bună înțelegere și dezvoltare a rolului piețelor în sistemele alimentare într-un mod care s-a concentrat asupra persoanelor și nu asupra creșterii economice. Prin intermediul Mecanismului societății civile și al populațiilor indigene, societatea civilă și populațiile indigene au rafinat și mai mult unele concepte din recomandările de politici și au introdus termenul „piețe teritoriale” pentru a reflecta o mai bună înțelegere a piețelor locale, naționale și regionale.⁹⁶

76. A gândi lumea în termeni de piețe teritoriale oferă o mai bună înțelegere a modului în care majoritatea persoanelor cumpără, vând și împart de fapt alimentele. Termenul „piață teritorială” permite oamenilor să depășească limitările în gândire doar în termenii global versus local. Piețele teritoriale pot fi locale, naționale sau transfrontaliere. Pot fi, de asemenea, rurale, periurbane, sau urbane.

77. Următoarele puncte prezintă caracteristicile piețelor teritoriale:⁹⁷

(a) **Limitate.** Piețele teritoriale sunt direct legate de anumite sisteme alimentare locale, naționale și/sau regionale. Produsele alimentare în cauză sunt produse, procesate, vândute sau distribuite și consumate într-un anumit teritoriu. Diferența dintre producători și utilizatorii finali este redusă, iar lungimea lanțului de distribuție este considerabil micșorată sau chiar directă. Această situație se află în contrast cu sistemele alimentare aflate la discreția piețelor mondiale, în care alimentele sunt rezultatul unor lanțuri valorice mondiale opace sau în care alimentele procesate provin dintr-o varietate de locuri;

(b) **Diverse.** Sunt incluzive și diversificate, cu o gamă largă de produse alimentare agricole și locale pe piață, reflectând diversitatea sistemului sau sistemelor alimentare din teritoriu;

⁹⁴ A se vedea www.fao.org/3/cb1020en/CB1020EN.pdf; <https://urgenci.net/wp-content/uploads/2021/01/Urgenci-rapport-Enacting-ResilienceFINAL-FINAL.pdf>.

⁹⁵ A se vedea Comitetul pentru securitatea alimentară mondială, Connecting Smallholders to Markets, Policy Recommendations. Document disponibil la adresa <http://www.fao.org/3/bq853e/bq853e.pdf>.

⁹⁶ A se vedea Sylvia Kay și alții, „Connecting smallholders to markets: an analytical guide” (Mecanismul societății civile și al populațiilor indigene, 2016).

⁹⁷ Ibid.

(c) **Holistice.** Îndeplinesc multiple funcții economice, sociale, culturale și ecologice pe teritoriile respective – începând cu furnizarea de alimente, dar fără a se limita la aceasta;

(d) **Remunerative.** Acestea sunt cele mai profitabile pentru micii producători, în măsura în care le oferă un control mai strict asupra condițiilor de acces și asupra prețurilor decât lanțurile de valori generale și o mai mare autonomie în negocierea lor;

(e) **Circulare.** Contribuie la structurarea economiei teritoriale, în măsura în care permit menținerea și redistribuirea unei părți mai mari din veniturile create în teritoriu;

(f) **Legale.** Pot fi oficiale, neoficiale sau mixte. Neoficiale înseamnă netaxate sau neautorizate, nu că sunt ilegale. Faptul că o piață este oficială nu sugerează neapărat că funcționează mai bine. În grade diferite, toate au anumite legături cu organele publice relevante și cu statul prin colectarea impozitelor sau prin investiții publice;

(g) **Integrate.** Acestea includ sisteme de guvernare integrate, ceea ce înseamnă că funcționează în conformitate cu un set de norme comune negociate între producători, consumatori și diferitele autorități ale teritoriului în cauză (ceea ce unii numesc, de asemenea, „piețe interdependente”);

(h) **Solidare.** Pe lângă faptul că servesc drept spații în care cumpărătorii și vânzătorii se întâlnesc, sunt locuri în care se realizează și se exprimă relații politice, sociale și culturale, în care toate persoanele implicate interacționează în funcție de grade diferite de interdependență și solidaritate. Raporturile de forță dintre producători, procesatori, comercianți și consumatori sunt mai orizontale. Aceasta înseamnă că piețele sunt constituite din relații de încredere de lungă durată.

78. În măsura în care s-a stabilit că agroecologia oferă comunităților și guvernelor cea mai bună modalitate de a respecta dreptul la hrană al tuturor,⁹⁸ persoanele pun acum o întrebare mai programatică: de ce fel de piețe avem nevoie pentru a face tranziția la agroecologie?⁹⁹ Raportorul special, împreună cu un număr tot mai mare de persoane și experți, constată că piețele teritoriale sunt cele mai potrivite pentru a ajuta comunitățile și statele membre să facă tranziția la agroecologie și să realizeze dreptul la hrană al tuturor.

79. Ar putea fi util să fie înțeles modul în care se construiesc sistemele și teritoriile alimentare prin intermediul circulației, în special în condițiile în care una din funcțiile piețelor teritoriale este circulația bogăției. Toate sistemele alimentare generează deplasări, iar deplasarea oamenilor a fost întotdeauna una „naturală, comună și în mare parte inofensivă”.¹⁰⁰ Populațiile își construiesc adesea culturile și sistemele alimentare în funcție de anotimpuri, regimul mareelor și deplasările unei anumite specii prin spațiu și timp. Percepția crescătorilor de animale, a pescarilor și a anumitor populații indigene asupra teritoriului lor natal este limitată la deplasarea animalelor de care depind pentru a se întreține. Odată cu schimbările climatice, populațiile,

⁹⁸ A se vedea A/HRC/16/49.

⁹⁹ A se vedea https://afsafrica.org/wp-content/uploads/2021/05/afsa_2020-virtual-conference-report-final_compressed.pdf; Allison Loconto, Alejandra Jimenez și Emilie Vandecandelaere, *Constructing Markets for Agroecology: An Analysis of Diverse Options for Marketing Products from Agroecology* (FAO și Institut National de la Recherche Agronomique, 2018). A se vedea, de asemenea, William Vorley (2013), „Meeting small-scale farmers in their markets: understanding and improving the institutions and governance of informal agrifood trade” (Londra/Haga/La Paz, HIVOS, International Institute for Environment and Development, Mainumby Nakurutu, 2013).

¹⁰⁰ Emma Marris, „Migration is normal, accept it”, *Nature*, vol. 582, pag. 24 și 25 (2020).

animalele și numeroase biomuri migrează în ritmuri fără precedent.¹⁰¹ Aceasta înseamnă că teritoriile se schimbă rapid ca scară, natură și dimensiune. Aceasta înseamnă, de asemenea, că lucrătorii migranți sunt printre persoanele cele mai vulnerabile la boli și risc de deces în perioada pandemiei. Este util să se cartografieze piețele teritoriale așa cum se prezintă.¹⁰² De asemenea, ar fi mai productiv să avem o mai bună înțelegere a modului în care noile teritorii se redefinesc în timp real.

80. Acordurile alimentare internaționale ar reprezenta ocazia de a face eforturi mai deliberate în privința sprijinirii și constituirii de piețe teritoriale.¹⁰³ Negocierea acestor acorduri ar impune statelor și populațiilor să analizeze și să faciliteze amploarea, natura și limitele în schimbare ale piețelor teritoriale existente. Cu toate acestea, domeniul de aplicare și natura acordurilor alimentare internaționale trebuie să fie clarificate. Folosind câteva exemple existente, acordurile s-ar putea concentra asupra speciilor-cheie¹⁰⁴ sau asupra produselor alimentare de bază.¹⁰⁵ De asemenea, acordurile ar putea lua forma unei alianțe de comunități în întreaga lume. Ca alternativă, ar putea fi constituite teritorii în jurul programelor de achiziții. Cel mai important lucru este faptul că, în măsura în care toate ecosistemele sunt interconectate, provocarea finală constă în a institui un proces instituțional de gestionare a acordurilor alimentare internaționale astfel încât teritoriile din întreaga lume să își sporească biodiversitatea și să realizeze dreptul la hrană al tuturor.

81. Ca o chestiune preliminară, procesul care conduce la aceste acorduri trebuie negociat. Procesul multilateral trebuie să se desfășoare la mai multe niveluri și să promoveze drepturile omului. Există foarte puține exemple de astfel de procese. Cu toate acestea, administrațiile locale, orașele și Mecanismul societății civile și al populațiilor indigene ar putea fi parteneri-cheie în desfășurarea unui asemenea proces.

82. Plecând de la experiențele sindicatelor și ale colectivităților de producători de alimente (precum și de la conceptul instituțional al Comisiei pentru securitatea alimentară mondială, al Consiliului Arctic și al OIM), persoanele care lucrează în sistemele alimentare ar trebui să aibă putere de negociere, reflectând faptul că sunt esențiale pentru sistemul alimentar. Puterea de negociere a tuturor lucrătorilor esențiali și a persoanelor marginalizate ar trebui să reflecte poziția acestora în calitate de deținători de drepturi și constituenți politici în sistemele alimentare. În acest sens, este esențial să se acorde o atenție deosebită dreptului la hrană simultan cu dreptul de asociere. La rândul lor, este responsabilitatea guvernelor să se asigure că prețul pentru producătorii de alimente este remunerativ, asigurându-se în același timp că prețul pentru consumatorii de alimente este echitabil.

83. Provocarea constă în a traduce aceste procese și principii în materie de drepturile omului într-un plan de negociere comercială.

¹⁰¹ A se vedea Sonia Shah, *The Next Great Migration: The Beauty and Terror of Life on the Move* (New York, Bloomsbury Publishing, 2020).

¹⁰² A se vedea www.fao.org/in-action/territorios-inteligentes/articulos/colaboraciones/detalle/en/c/1174992/.

¹⁰³ A se vedea A/75/219.

¹⁰⁴ Tratatul Triburilor de Nord de la Buffalo (2014). A se vedea Sheryl R. Lightfoot și David MacDonald, „Treaty relations between Indigenous Peoples: advancing global understandings of self-determination”, *New Diversities*, vol. 19, Nr. 2 (2017).

¹⁰⁵ Acordul internațional privind cerealele (1967).

VI. Concluzii și recomandări

84. Deși este prea devreme să ofere o evaluare cuprinzătoare a Summitului privind sistemele alimentare, Raportorul special recunoaște totuși că summitul a contribuit deja la intensificarea dezbaterilor publice despre reforma sistemelor alimentare. Spre deosebire de summiturile și conferințele anterioare privind sistemele alimentare ale Organizației Națiunilor Unite, conducerea summitului nu a putut oferi un spațiu autonom și semnificativ pentru drepturile omului unui număr semnificativ de comunități și organizații ale societății civile. Ca urmare, preocupările și aspirațiile legate de drepturile omului ale persoanelor cărora le era dedicat summitul au fost marginalizate și excluse. În plus, summitul nu a acordat atenția cuvenită problemelor structurale ale sistemelor alimentare mondiale. Prin urmare, summitul poate fi înțeles ca o încercare de a revizui politicile care reglementează producția alimentelor, și nu de a aborda cauzele principale ale foametei și insecurității alimentare și de a restructura sistemele alimentare care acordă prioritate profitului, nu persoanelor.

85. În plus, procesul summitului privind sistemele alimentare s-a desfășurat în pripă pe perioada pandemiei (fără a aborda pandemia). Formatul online al lucrărilor pregătitoare ale summitului a limitat capacitatea multor țări în curs de dezvoltare, organizații ale societății civile și comunități de a participa în mod semnificativ și de a-și face auzite vocea în cursul nenumăratelor reuniuni publice și private organizate. Mulți s-au plâns că discuțiile la summit i-au privilegiat pe cei mai echipați și puternici actori, în special sectorul corporatist. Aceste plângeri au inclus temeri legate de marginalizarea țărilor afectate de insecuritatea alimentară și, de asemenea, a micilor producători de alimente și a lucrătorilor din sectorul alimentar, care încă furnizează cea mai mare parte a alimentelor consumate în lume.

86. Summitul privind sistemele alimentare nu a recunoscut (cu atât mai puțin să exploateze) multitudinea de propuneri, cunoștințe, inovații și cadre normative negociate în timp de mișcările locale cu statele membre și organizațiile internaționale. Cel puțin în ultimii 10 ani, drepturile omului au constituit nucleul modului în care au fost dezvoltate noi cunoștințe internaționale privind alimentele și al modului în care au fost negociate politicile alimentare internaționale. Tentativa târzie a summitului de a impregna procesul și rezultatele acestuia cu perspective bazate pe drepturile omului nu a avut succes.

87. La începutul summitului, „capacitatea de acțiune” a fost introdusă ca unul dintre piloni care sprijină retorica mondială în ceea ce privește sistemele alimentare în perspectiva anului 2030.¹⁰⁶ Acest concept include recunoașterea capacității persoanelor de a se angaja în procese care modelează politicile și guvernarea sistemului alimentar. Cu toate acestea, procesul Summitului privind sistemele alimentare i-a descurajat pe mulți dintre actori să se implice și să își ofere contribuțiile. Teoria schimbării, care a susținut procesul summitului, a fost una elitistă și a condus la o încredere scăzută și la o participare lipsită de entuziasm din partea organizațiilor societății civile care se dedică în mod fundamental drepturilor omului. În practică, abordarea multipartită a summitului a exclus numeroase mișcări alimentare și a marginalizat categoria persoanelor cele mai vulnerabile. O parte a conceptului multipartit al summitului a fost aceea de a determina părțile interesate să se grupeze într-un anumit meniu de idei, însă nu a oferit mecanisme care să sprijine statele să colaboreze și să coopereze între ele. O serie de state s-au simțit defavorizate în comparație cu

¹⁰⁶ A se vedea Grupul de experți la nivel înalt pentru securitate alimentară și nutriție, *Food Security and Nutrition: Building a Global Narrative towards 2030* (a se vedea nota de subsol 26).

practicile multilaterale ale Organizației Națiunilor Unite derivate din egalitatea suverană, subliniind modul în care summitul este deconectat de la dreptul internațional. În plus, procedurile Summitului, în special cele referitoare la clasificarea, reorganizarea și prioritizarea resurselor extrase din diversele canale ale summitului, au fost opace, lăsând numeroase persoane în incertitudine în ceea ce privește modul de funcționare a summitului în ansamblul său.

88. În lumina celor de mai sus, Raportorul special avertizează împotriva creării de noi forme de guvernare sau de noi instituții plecând de la rezultatele summitului.

89. Raportorul special recomandă cu insistență prioritizarea forumurilor multilaterale existente, precum comitetele FAO și Comitetul pentru securitatea alimentară mondială, pentru a evalua rezultatele summitului. Doar prin intermediul multilateralismului țările cele mai afectate de pandemie își vor putea exprima nevoile; și doar prin intermediul drepturilor omului guvernele vor putea fi în folosul populației.

90. Comitetul pentru securitatea alimentară mondială include Mecanismul societății civile autonome și al populațiilor indigene, un spațiu pentru drepturile omului care promovează solidaritatea între constituenții sistemelor alimentare. Mecanismul trebuie inclus în orice conversație și evaluare a rezultatelor Summitului privind sistemele alimentare.

91. Întrebarea finală este dacă propunerile summitului vor realiza dreptul populației la hrană și drepturile omului în general. Raportorul special propune ca rezultatele Summitului privind sistemele alimentare să fie evaluate prin intermediul unui cadru pentru drepturile omului, adresând următoarele întrebări:

(a) Rezultatele ajută guvernele și oamenii să-și unească forțele pentru a combate foametea, malnutriția, înfometarea și inegalitatea exacerbate astăzi de COVID-19?

(b) Summitul a oferit orientări statelor membre ca să identifice și să aloce maximul de resurse disponibile pentru a realiza dreptul la hrană și pentru a evita retrocesiunea în realizarea drepturilor omului?

(c) Rezultatele identifică cauza principală a crizei și fac corporațiile și alți actori relevanți să răspundă pentru actele lor?

(d) Propunerile se bazează pe o înțelegere a capacității de acțiune care oferă controlul sistemelor alimentare oamenilor în calitatea lor de deținători de drepturi? Propunerile cer ca mecanismele de guvernare naționale și internaționale să aibă o mai mare responsabilitate față de oameni și să răspundă la inegalitățile structurale?

92. Pornind de la lecțiile învățate de la pandemie expuse într-un raport anterior¹⁰⁷ și de la conversațiile și contribuțiile primite ca răspuns la cererea sa de contribuție, Raportorul special invită statele și alte părți interesate să abordeze actualele probleme în materie de drepturile omului legate de sistemele alimentare, pe baza următoarelor recomandări pentru o transformare semnificativă și a ghidului privind acțiunile post-summit.

93. Mai precis, statele trebuie:

(a) să se coordoneze cu toate nivelurile de guvernare și să se asigure că toți copiii primesc mese gratuite în școală pe tot parcursul anului calendaristic.

¹⁰⁷ A/HRC/46/33, pct. 28.

Aceasta s-a dovedit a fi cea mai eficientă modalitate de a realiza dreptul copiilor la hrană, și consolidează familiile și comunitățile;

(b) să furnizeze programe universale de alimentație în școli prin programe de achiziții publice care să conecteze producătorii locali, naționali și regionali cu cantinele școlare. Aceste programe ar putea să transforme sistemele alimentare și să sprijine piețele teritoriale într-un mod care să asigure dreptul la hrană al populației;¹⁰⁸

(c) să investească în îmbunătățirea infrastructurii piețelor teritoriale la nivel local, național și regional;

(d) să examineze politicile care favorizează în mod nejustificat piețele formale de produse alimentare cu amănuntul față de piețele informale, care conectează micii producători cu consumatorii cu venituri mai mici, în special piețele rurale periodice și vânzătorii stradali;

(e) să consolideze forumurile multilaterale internaționale, precum Comitetul pentru securitatea alimentară mondială și Grupul de experți la nivel înalt pentru securitate alimentară și nutriție, acordând o atenție specială cunoștințelor indigene și/sau locale și expertizei în materie de drepturile omului;

(f) să adopte și să aplice legi care să limiteze concentrarea și puterea tot mai mare a corporațiilor în sistemele alimentare și care să facă să fie răspunzătoare respectivele corporații pentru încălcările drepturilor omului;

(g) să adopte Declarația Organizației Națiunilor Unite privind drepturile țăranilor și Declarația privind drepturile popoarelor indigene prin aplicarea de politici și cadre juridice naționale;

(h) să ratifice și să adopte tratatele internaționale în domeniul muncii, să aplice legile naționale în domeniul muncii și să extindă protecția muncii și în ceea ce îi privește pe lucrătorii din sectorul agricol. Convenția privind dreptul de asociere (agricultură) a OIM, 1921 (nr. 11) și recent ratificata Convenție privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor, 1999 (nr. 182) sunt mai importante ca niciodată;¹⁰⁹

(i) să se coordoneze la nivel multilateral pentru a elabora acorduri alimentare internaționale ca mecanisme obligatorii care să ofere sprijin agroecologiei.

94. Corporațiile trebuie:

(a) să prevină, să abordeze și să soluționeze în mod eficient abuzurile în materie de drepturi ale omului în toate lanțurile lor de aprovizionare, astfel încât informațiile să fie făcute publice, impunând obligația de diligență;

(b) să nu realizeze operațiuni în teritoriu fără consimțământul liber, în prealabil și în cunoștință de cauză al populațiilor indigene;

(c) să facă astfel încât filialele să fie responsabile pentru abuzurile în materie de drepturile omului.

95. Organizațiile internaționale trebuie să acorde prioritate drepturilor omului și agroecologiei în toate sistemele lor alimentare.

¹⁰⁸ A se vedea www.srfood.org/images/stories/pdf/otherdocuments/20140514_procurement_en.pdf.

¹⁰⁹ Prevede, de asemenea, să se continue ratificarea și punerea în aplicare a altor convenții, precum Convențiile nr. 138, 129, 184, 102 ale OIM și Recomandarea nr. 202.